

*До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.183
Львівського національного університету
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1*

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, професора
ДРОЗДОВА Олександра Михайловича**

**на дисертацію РАФАЛЬОНТ Світлани Романівни на тему: «Загальні
положення судового розгляду кримінального провадження», подану
до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

I. Оцінка актуальності обраної здобувачкою теми дисертації.

Тема дисертації С.Р. Рафальонт "Загальні положення судового розгляду кримінального провадження" безсумнівно є актуальною з кількох вагомих причин. По-перше, слід без перебільшення підкреслити фундаментальну роль інституту судового розгляду у кримінальному провадженні. Адже судовий розгляд є центральною стадією кримінального провадження, де суд досліджує докази, оцінює дії обвинуваченого та виносить остаточне рішення у справі. Загальні положення судового розгляду визначають порядок проведення судового провадження у першій інстанції та гарантують дотримання прав і свобод учасників процесу.

По-друге, актуальність теми дослідження С.Р. Рафальонт зумовлена сучасними викликами, які постають в умовах воєнного стану. Зокрема, трансформація суспільних відносин в цей період веде до посилення суперечностей між правами людини та публічним інтересом у забезпеченні швидкого, повного та неупередженого судового розгляду. Вплив воєнного стану на права людини стає все більш відчутним, що робить чинне правове регулювання судового розгляду недостатнім для належного врегулювання всіх існуючих у цій сфері відносин.

По-третє, активна інтеграція України до Європейського Союзу зумовлює необхідність гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Це, зокрема, стосується й процедур судового провадження, які мають відповідати вимогам верховенства права, справедливості та поваги до прав

людини. Дослідження С.Р. Рафальонт сприятиме цій гармонізації та вдосконаленню загалом кримінального процесуального законодавства України.

Тому незважаючи на свою фундаментальну важливість, загальні положення судового розгляду, враховуючи постійну динаміку змін кримінального процесуального законодавства, не досліджені в юридичній науці так глибоко, як це того потребує. Існує багато невирішених питань, які потребують додаткового вивчення, зокрема, співвідношення загальних положень судового розгляду з засадами кримінального провадження, вплив воєнного стану на судовий розгляд, гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами тощо.

Дисертаційна робота С.Р. Рафальонт по суті є істотним внеском у розвиток науки кримінального процесу. Вона безперечно може послужити основою для розробки нових нормативних положень, які регулюють проведення судового розгляду.

Дійсно, незважаючи на те, що Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року діє вже понад десятиліття, проблематика загальних положень судового розгляду кримінального провадження не отримує належної уваги з боку науковців.

Проте, наразі на національному рівні відсутнє комплексне дисертаційне дослідження щодо моделей залучення експерта у кримінальне провадження. У доктрині українського кримінального процесу на дисертаційному рівні досліджені лише окремі складові цього нормативного утворення – головуєчий у судовому засіданні (Т. Ламбуцька), запасний суддя (Т. Оксюта), відкладення судового розгляду (Т. Сенік), дистанційне судове провадження (А. Бежанова, М. Смирнов, І. Черніченко, Н. Шульга), межі судового розгляду та пов'язані з ним питання (М. Грушевська, О. Ільюшонок, М. Петрушко). Елементи системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження також стали предметом наукових розвідок Г. Алейнікова, А. Антонюка, І. Басистої, В. Бойка, Н. Глинської, О. Глиняного, І. Гловюк, В. Гринюка, Л. Гуртієвої, О. Дроздова, О. Захарченка, Я. Ковальнової, В. Колодчина, В. Корецької, О. Кравчук, Г. Ніколайчука, Т. Пасюк, Т. Подорожної, З. Пшенічної, В. Сердюка, К. Сікори, І. Скільського, Ю. Скоробагатої, К. Слядневої, М. Соловей, О. Старенького, О. Тарасенка, О. Торбаса, Н. Турмана, А. Худика, Б. Цвігуна, П. Цимбала, Б. Щура та інших дослідників.

Крім того, актуальність заявленої тематики підкреслюється виконанням дисертаційного дослідження в межах наукових тем кафедри кримінального

процесу та криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми забезпечення ефективності норм кримінального процесуального права та практики їх застосування з урахуванням новітніх змін» (номер державної реєстрації 0121U110820) та «Удосконалення кримінального процесуального регулювання та правозастосування в умовах викликів сьогодення» (номер державної реєстрації 0124U002383).

II. Оцінка новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень.

У контексті існуючих знань і досягнень в галузі кримінального процесу до положень, що містять наукову новизну та мають значний потенціал для подальшого розвитку науки кримінального процесу, на погляд офіційного опонента, серед іншого слід віднести такі: сформульовано ознаки загальних положень судового розгляду; розглянуто загальні положення судового розгляду як інституційний правовий режим (система правових засобів, які через способи (веління, дозволи і заборони), метод і тип кримінального процесуального регулювання спрямовані на досягнення бажаного рівня регулювання суспільних відносин під час кримінального судового провадження) та юридичні конструкції (закріплені у кримінальному процесуальному праві ідеальні узагальнюючі моделі структури однорідних правових явищ, створені для формування регулятивних, охоронних, захисних нормативно-правових приписів і досягнення визначеності та точності кримінального процесуального регулювання кримінального судового провадження); виокремлені та розкриті ознаки системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження (цілісність, повнота, ієрархічність, взаємодія з іншими системами кримінального провадження); здійснено класифікацію загальних положень судового розгляду кримінального провадження за спрямованістю (загальні положення організації та проведення судового розгляду, загальні положення дослідження та збирання доказів під час судового розгляду, загальні положення вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду), сферою дії (міжгалузеві та галузеві), формою виразу (абсолютно визначені та відносно визначені), залежно від виду інтересу, покладеного в їх основу (ті, що забезпечують реалізацію публічного інтересу, ті, що забезпечують реалізацію приватного інтересу – право перебувати в залі судового засідання, ті, що забезпечують реалізацію і публічного, і приватного інтересу).

Водночас, ряд інших наукових положень, які сформульовані в дисертації (с. 11-12), удосконалюють сучасне наукове знання щодо загальних положень судового розгляду кримінального провадження.

Дисертація презентує нові, ґрунтовно обґрунтовані результати проведених досліджень, які дають змогу розв'язати актуальне наукове завдання – чітко окреслити поняття, ознаки та значення загальних положень судового розгляду кримінального провадження. На основі цього дослідження автор формулює та обґрунтовує пропозиції, спрямовані на вдосконалення правового регулювання та практики реалізації загальних положень судового розгляду кримінального провадження.

III. Оцінка наукової обґрунтованості результатів проведених здобувачкою досліджень (положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації) та відповідності темі дисертації, рівня виконання поставленого наукового завдання. Викладені в дисертації наукові положення та висновки є обґрунтованими, аргументованими та переконливими. Їх ґрунтовність та відповідність темі дослідження підтверджуються тим, що вони базуються на усталених та апробованих положеннях науки кримінального процесу.

Висока репрезентативність та достовірність положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертації, свідчать про ґрунтовне та ретельне дослідження здобувачкою широкого кола літературних джерел з різних галузей наукового знання. Також С.Р. Рафальонт здійснено глибокий аналіз широкого кола міжнародних договорів, положень КПК України та інших законів України, актів органів ООН та Ради Європи. Доволі вдалим в роботі виглядає й порівняльний аналіз положень кримінально-процесуального права інших держав.

Вагомості роботі та значущості проведеному здобувачкою дослідженню надає емпірична база наукового дослідження, на яку спирається дисертантка: рішення судів першої та апеляційної інстанцій, викладені в ЄДРСР, правові позиції ЄСПЛ, ВС, листи ВССУ та постанови його Пленуму, а також результати анкетування, у межах якого опитано 121 респондента з числа адвокатів, прокурорів та суддів.

Ознайомлення з текстом дисертації переконливо свідчить про те, що здобувачка глибоко дослідила предмет своєї роботи, що обумовило високу якість дисертації. Вона підтверджує свої висновки за допомогою широкого спектра

джерел, включаючи 273 наукових, нормативних, правозастосовних та інформаційних джерел.

Аналізуючи результати проведених досліджень з урахуванням поставлених мети та завдань, можна зробити висновок про високий рівень виконання поставленого наукового завдання.

IV. Оцінка рівня оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Достовірність, повнота та об'єктивність отриманих результатів значною мірою забезпечені використанням авторкою комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Під час написання роботи використані наступні загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання: аналіз (застосовувався з метою детального дослідження загальних положень судового розгляду, що дало можливість, зокрема, виокремити їх ознаки), синтез (використовувався для класифікації загальних положень судового розгляду), узагальнення (застосовувався з метою формування та розвитку, на основі вже наявних у спеціальній літературі підходів, позиції щодо значення загальних положень судового розгляду), структурно-функціональний метод (дав можливість визначити систему загальних положень судового розгляду, встановити наявність зв'язку між елементами, що її наповнюють, з'ясувати специфіку їхнього змісту), герменевтичний метод (використовувався для тлумачення суті та змісту приписів, що наповнюють зміст загальних положень судового розгляду), догматичний чи спеціально-юридичний метод (застосовувався при аналізі особливостей реалізації загальних положень судового розгляду); порівняльно-правовий метод (дав можливість порівняти регламентацію загальних положень судового розгляду у кримінальному процесуальному праві України та інших держав); моделювання (застосовувався для побудови проєктів кримінальних процесуальних норм, які стосуються загальних положень судового розгляду); конкретно-соціологічний (за його допомогою досліджено ефективність приписів, що становлять зміст загальних положень судового розгляду шляхом анкетування суб'єктів правозастосовної діяльності).

Комплексне застосування зазначених методів дозволило здійснити ґрунтовне, об'єктивне та всебічне наукове дослідження інституту загальних положень судового розгляду в кримінальному процесуальному праві України. Це також свідчить про глибоке розуміння здобувачкою ключових понять, теорій та

принципів наукової методології, а також про володіння різними методами та підходами до проведення наукових досліджень.

Завдяки комплексному застосуванню зазначених методів дослідниці вдалося сформулювати повне та всебічне уявлення про предмет дослідження, а також забезпечити об'єктивність отриманих результатів. Це переконливо демонструє її здатність застосовувати на практиці методологічні принципи та методи наукової роботи.

Окрім того, офіційний опонент відзначає використання дисертанткою методу експертних оцінок. Це підтверджується обґрунтуванням окремих пропозицій авторки результатами опитування фахівців щодо їх доцільності. Застосування цього методу свідчить про здатність здобувачки аналізувати та критично оцінювати методи наукового дослідження та отримані результати. Це також характеризує її вміння аргументовано обґрунтовувати наукові позиції та висновки.

Таким чином, можна зробити висновок про високий рівень володіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

V. Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація характеризується логічним змістовним наповненням відповідно до плану, структура якого забезпечує комплексність та системність опрацювання обраної теми.

1. У Вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, висвітлюється ступінь її наукової розробленості; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання та методи дослідження; відображуються теоретико-методологічні основи й емпірична база; обґрунтовується наукова новизна отриманих результатів, їх практичне значення; зазначаються форми апробації і структура та обсяг дисертації.

2. У розділі 1 «Суть та значення загальних положень судового розгляду кримінального провадження», який складається з двох підрозділів, розглянуто поняття, значення, система та класифікація загальних положень судового розгляду кримінального провадження.

У підрозділі 1.1 «Поняття та значення загальних положень судового розгляду» авторка на підставі аналізу норм кримінального процесуального закону та думок, висловлених у спеціальній літературі, стверджує, що загальні положення

судового розгляду характеризують такі ознаки: 1) передбачені у кримінальному процесуальному законі правила, що є проявом реалізації засад кримінального провадження у стадії судового розгляду; 2) спрямовані на регламентацію організації та проведення судового розгляду, деяких приписів щодо дослідження та збирання доказів у цій стадії, а також вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду; 3) розкривають процесуальні особливості стадії судового розгляду; 4) розповсюджуються на усіх суб'єктів, що беруть участь у судовому розгляді, та на присутніх в залі судового засідання, поширюють дію на усі етапи судового розгляду, незалежно від категорії кримінального провадження, здійснюють вплив на вчинення багатьох процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень, стосуються усіх видів проваджень у суді першої інстанції (с. 26).

У цьому підрозділі здобувачкою запропоновано таке визначення загальних положень судового розгляду – це передбачені у кримінальному процесуальному законі правила, що є проявом реалізації засад кримінального провадження у стадії судового розгляду, розкривають процесуальні особливості стадії судового розгляду, спрямовані на регламентацію організації та проведення судового розгляду, деяких приписів щодо дослідження та збирання доказів у цій стадії, а також вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду, та розповсюджуються на усіх суб'єктів, що беруть участь в судовому розгляді, та на присутніх в залі судового засідання, поширюють дію на усі етапи судового розгляду, незалежно від категорії кримінального провадження, здійснюють вплив на вчинення багатьох процесуальних дій та ухвалення процесуальних рішень, стосуються усіх видів проваджень у суді першої інстанції (с. 33).

Дисертантка розглядає загальні положення судового розгляду як юридичні конструкції, які вона визначає як закріплені в кримінальному процесуальному праві ідеальні узагальнюючі моделі структури однорідних правових явищ. Ці моделі створені для формування регулятивних, охоронних, захисних нормативно-правових приписів та досягнення визначеності та точності кримінального процесуального регулювання кримінального судового провадження (с. 43).

Завершуючи характеристику загальних положень судового розгляду як юридичних конструкцій, С. Р. Рафальонт зазначає, що за сферою дії їх слід віднести до міжгалузевих. Загальні положення судового розгляду знайшли нормативне закріплення й в інших процесуальних кодексах: § 1 глави 6 розділу III ЦПК України, § 1 глави 6 розділу III ГПК України та § 1 глави 6 розділу II КАС

України. Крім того, загальні положення судового розгляду належать до уніфікаційних юридичних конструкцій, оскільки вони гармонізують усе кримінальне судове провадження (с. 44).

У підрозділі 1.2. «Система та класифікація загальних положень судового розгляду кримінального провадження» С. Р. Рафальонт проводить ґрунтовний аналіз ознак системи загальних положень судового розгляду кримінального провадження. Авторка аргументовано стверджує, що ця система являє собою упорядковану сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених правил, яка характеризується цілісністю, повнотою, ієрархічністю та взаємодією з іншими системами кримінального провадження. Завдяки цьому система загальних положень судового розгляду кримінального провадження чітко відображає суть судового розгляду та сприяє досягненню його мети та завдань (с. 53-54).

Здобувачка пропонує класифікувати загальні положення судового розгляду кримінального провадження за такими критеріями: спрямованістю, сферою дії, формою виразу та виду інтересу, покладеного в основу загальних положень судового розгляду.

3. Розділ 2 «Загальні положення організації та проведення судового розгляду кримінального провадження» складається з трьох підрозділів.

У першому підрозділі авторка досліджує питання строку, форми та місця проведення судового розгляду.

Другий підрозділ присвячений розкриттю повноважень головуючого у судовому засіданні.

В третьому підрозділі авторка досліджує межі судового розгляду, акцентуючи увагу на питаннях зміни обвинувачення, висунення додаткового обвинувачення та відмови прокурора від підтримання публічного обвинувачення.

4. Розділ 3 «Загальні положення дослідження та збирання доказів під час судового розгляду кримінального провадження» поділяється на чотири підрозділи.

У підрозділі 3.1. «Незмінність складу суду» авторка пропонує власне визначення цього положення. Незмінність складу суду – це загальне положення судового розгляду, згідно з яким судовий розгляд від його початку і до закінчення повинен відбуватися за участі лише судді або колеґії суддів, визначених ЄСІТС для розгляду та вирішення конкретного кримінального провадження, а заміна судді може відбутися винятково у встановленому законом порядку (с. 135).

В дисертації С. Р. Рафальонт веде ґрунтовну дискусію щодо суперечливого характеру змісту ч. 2 ст. 319 КПК України. Авторка стверджує, що ч. 2 цієї статті є зайвою та суперечливою, адже дублює положення інших норм КПК. Натомість, С. Р. Рафальонт пропонує доповнити ст. 31 КПК України новою частиною такого змісту: «3-1. У кримінальному провадженні, що здійснюється в суді першої інстанції колегіально, повинен бути призначений запасний суддя» (с. 145). Це нововведення, на думку авторки, дозволить уникнути затягування судового розгляду у випадку, якщо один із суддів колегії не зможе брати участь у подальшому провадженні.

Аналізуючи процесуальний статус запасного судді, дисертантка робить висновок, що це суддя, який обіймає штатну посаду в суді першої інстанції, до повноважень якого законом віднесено розгляд і вирішення кримінального провадження, за рішенням складу суду, визначеного ЄСІТС, призначений у справі, для розгляду якої потрібен значний час, з метою оперативної заміни судді, який вибув (с. 149).

У підрозділі 3.2. *"Безперервність судового розгляду"* авторка детально описує правову природу цього положення.

Вона чітко підкреслює, що судовий розгляд кримінального провадження повинен тривати безперервно, з мінімальними перервами.

С. Р. Рафальонт формулює низку важливих та актуальних висновків щодо безперервності судового розгляду, зокрема: безперервність судового розгляду спрямована на зосередженні уваги суду на розгляді та вирішенні одного кримінального провадження в розумні строки; безперервність не забороняє оголошення перерви для відпочинку чи з інших підстав, але не допускає використання відведеного для перерви часу з метою дослідження і збирання доказів, розгляду і вирішення інших справ тим же складом суду під час перерви; безперервність установлює можливість відкладення судового розгляду, з огляду на наявність обставин, які перешкоджають його проведенню і не можуть бути усунуті в поточному судовому засіданні та акцентує на невідкладності ухвалення судового рішення

У підрозділі 3.3. *«Застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій під час судового розгляду»* авторка зосереджує увагу, зокрема, на дослідженні судового доручення органу досудового розслідування провести слідчі (розшукові) дії. Вона пропонує розуміти судові доручення як вимогу суду, який проводить судовий розгляд

кримінального провадження, прийнята з ініціативи сторін кримінального провадження, адресована органу досудового розслідування, провести окремі процесуальні дії, які формально неможливо виконати під час судового розгляду, з метою одержання та (або) перевірки відомостей про обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, які досліджуватимуться судом та учасниками судового провадження (с. 180).

Особливу практичну цінність, на думку офіційного опонента, має *підрозділ 3.4. «Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження»*. Авторське визначення відеоконференції у судовому розгляді кримінального провадження, яке ґрунтується на сформульованих дисертанткою ознаках, заслуговує на підтримку. С. Р. Рафальонт визначає відеоконференцію як передбачений нормами кримінального процесуального права спосіб проведення судового розгляду, що полягає в участі у ньому наживо он-лайн особи, яка перебуває поза будівлею суду, незалежно від відстані та локації, за наявності для цього фактичних підстав, за ухвалою суду, з дотриманням закріплених технічних вимог та прав цієї особи з фіксацією перебігу та результатів судового розгляду за допомогою відеозапису (с. 185).

5. Розділ 4 «Загальні положення вирішення інших питань, що виникають під час судового розгляду кримінального провадження» складається з двох підрозділів.

У першому підрозділі авторка досить глибоко досліджує питання об'єднання та виділення матеріалів кримінального провадження.

Другий підрозділ присвячений ретельному вивченню зупинення судового провадження.

6. Висновки дисертації здобувачки відповідають меті та завданням дослідження. Вони характеризуються об'єктивністю, науковою обґрунтованістю, структурованістю та систематизованістю. Висновки також містять практичні рекомендації та є суцільним підсумком найвагоміших результатів наукової праці дисертантки.

7. Дисертація С. Р. Рафальонт оформлена відповідно до нормативних вимог, що пред'являються до таких наукових праць. Робота написана державною мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий.

VI. Дискусійні положення дисертації. Позитивно оцінюючи в цілому представлене дослідження, все ж варто відзначити, що воно містить окремі положення та висновки, які мають дискусійний характер чи вимагають додаткової конкретизації під час захисту.

1. На сторінках 106-107 свого дослідження дисертантка стверджує, що зміна обвинувачення – це діяльність прокурора щодо виправлення обсягу обвинувачення та (або) кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення, за погодженням з прокурором вищого рівня, яка ґрунтується на встановлених під час судового розгляду нових фактичних обставинах кримінального правопорушення у бік, що покращує або погіршує становище обвинуваченого. На відміну від суду, прокурор наділений повноваженням змінити обвинувачення не лише в частині кримінально-правової кваліфікації, але й обсягу обвинувачення. Це пояснюється його прерогативою як представника сторони обвинувачення.

Натомість Верховний Суд у своїй постанові від 8 квітня 2024 року у справі № 192/1505/21 (провадження № 51-3945 км 23) звернув увагу, що згідно з технічним звукозаписом судового засідання від 6 червня 2022 року, на яке посилаються захисники у своїх касаційних скаргах, з *власної ініціативи* прокурор не ставила перед судом питання щодо зміни правової кваліфікації дій засуджених, водночас головуєчий усупереч приписам статей 22, 26 КПК, відповідно до яких суд мав розглядати лише ті питання, що були винесені сторонами провадження на його розгляд, серед яких і питання щодо правової кваліфікації кримінального правопорушення в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, у ході судового розгляду *ініціював перед прокурором це питання, що надалі призвело до пред'явлення прокурором обвинувачення у вчиненні більш тяжкого кримінального правопорушення* обвинуваченими .

Зважаючи на вищевказане, Верховний Суд дійшов висновку про обґрунтованість доводів касаційних скарг захисників щодо виникнення у сторони захисту небезпідставних сумнівів у неупередженості головуєчого судді через побоювання щодо формування в нього думки про винуватість обвинувачених у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 187 КК, ще під час одноособового розгляду кримінального провадження до дослідження й оцінення ним усієї сукупності доказів у нарадчій кімнаті.

До цього висновку Верховний Суд дійшов, виходячи з наступного. Як визначено ст. 337 КПК, судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта, крім випадків, передбачених цією статтею. Суд має право, з метою ухвалення справедливого судового рішення й захисту прав людини та її основоположних свобод, вийти за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, лише в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження.

Кваліфікацією кримінальних правопорушень судом є встановлення і юридичне закріплення в постановленому рішенні точної відповідності ознак вчиненого суспільно небезпечного діяння ознакам складу правопорушення, визначеного в нормі закону про кримінальну відповідальність, поєднане (у разі необхідності) з відмежуванням кримінальних правопорушень одне від одного та від діянь, що не є кримінальними правопорушеннями.

Зміна кримінально-правової кваліфікації судом може виражатися у зміні юридичної оцінки встановлених фактичних обставин, тобто у зміні формули кваліфікації і формулювання обвинувачення.

КПК не визначає окремих підстав зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення місцевим судом. Очевидно, ними можуть бути лише загальні підстави зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, які обумовлені положеннями ч. 1 ст. 2 КК, і за наявності таких підстав суд зобов'язаний змінити правову кваліфікацію кримінального правопорушення в аспекті застосування положень ч. 3 ст. 337 КПК.

Важливим для вирішення питання про дотримання приписів кримінального процесуального закону є *виклад стороною обвинувачення саме фактичних обставин кримінального правопорушення*, адже їх відображення має суттєве значення для дослідження в суді обставин вчиненого кримінального правопорушення, належної реалізації права на захист, а також правильної кваліфікації кримінального правопорушення.

Фактичні обставини визначають своїм змістом фабулу обвинувачення, яка віддзеркалює фактичну модель учиненого кримінального правопорушення, а формула кваліфікації та формулювання обвинувачення є правовою оцінкою кримінального правопорушення, фактичною вказівкою на кримінально-правові норми, порушення яких інкримінується обвинуваченому.

На підставі системного аналізу і тлумачення положень КПК щодо судового провадження, здійснюваного судом першої інстанції, завданням цього суду є оцінення доказів, зібраних слідчим і викладених слідчим чи прокурором в обвинувальному акті, на підставі чого суд вирішує питання про те, чи мало місце діяння, у вчиненні якого обвинувачується особа, чи містить це діяння склад кримінального правопорушення і якою статтею закону про кримінальну відповідальність він передбачений, та чи винен обвинувачений у вчиненні цього кримінального правопорушення (пункти 1-3 ч. 1 ст. 368 КПК) ([URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/118393632](https://reyestr.court.gov.ua/Review/118393632)).

Цей фрагмент судового рішення покликаний проілюструвати такі питання.

По-перше, чи слід у доктрині кримінального процесу чітко визначати, що зміна обвинувачення прокурором ґрунтується виключно на його власній ініціативі? Очевидно, що ініціювання цього питання судом перед прокурором є істотним порушенням вимог КПК України. Однак, чи мають право інші учасники судового провадження ставити таке питання прокурору під судового розгляду, і які юридичні наслідки може мати така ініціатива?

І по-друге. Ні в законодавстві, ні в судовій практиці не використовується термін "виправлення обсягу обвинувачення". У зв'язку з цим, просив би дисертантку навести аргументи на підтримку свого твердження.

З огляду на вищезазначену судову практику, хотілося б почути думку С.Р. Рафальонт щодо співвідношення таких юридичних категорій, як «обсяг обвинувачення», «формулювання обвинувачення», «правова кваліфікація кримінального правопорушення», «фактичні обставини кримінального правопорушення» та «фабула обвинувачення»?

2. Здобувачка в дисертації на стор. 145 стверджує, що ч. 2 доцільно вилучити з редакції ст. 319 КПК України. Натомість, ст. 31 КПК України доповнити новою частиною такого змісту: «3-1. У кримінальному провадженні, що здійснюється в суді першої інстанції колегіально, повинен бути призначений запасний суддя».

Натомість, наразі у Верховній Раді України перебуває на розгляді проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо оперативності кримінального провадження з дотримання міжнародних стандартів та принципу верховенства права» (реєстр. № 11039) Метою даного проєкту Закону, як зазначено у пояснювальній записці до нього, є підвищення оперативності кримінального провадження з дотриманням

міжнародних стандартів, прав та інтересів сторін кримінального провадження та принципу верховенства права. Для досягнення вказаної мети проектом Закону пропонується внести зміни до КПК України, а саме: 1) після зміни складу суду розгляд кримінального провадження продовжується, за винятком випадків, передбачених КПК (частина 10 статті 35 КПК у редакції проекту); 2) у випадку, передбаченому частиною 1 статті 319 КПК, докази, що були досліджені під час судового розгляду до заміни судді, зберігають доказове значення та можуть бути використані для обґрунтування судових рішень; 3) суд вмотивованою ухвалою може прийняти рішення про необхідність розпочинати судовий розгляд з початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді, якщо таке рішення може позитивно вплинути на судовий розгляд та за умови дотримання таких вимог: - сторони кримінального провадження, потерпілий наполягають на новому проведенні процесуальних дій, які вже були здійснені судом до заміни судді; - суддя, що замінив суддю, який вибув, ознайомився з ходом судового провадження та матеріалами кримінального провадження, наявними в розпорядженні суду, не згоден з прийнятими судом процесуальними рішеннями і вважає доцільним провести повторно процесуальні дії, що вже були проведені до заміни судді (частина 2 статті 319 КПК у редакції проекту).

Важливо розуміти, як пропозиції С.Р. Рафальонт щодо вилучення частини 2 статті 319 КПК України співвідносяться з положеннями наведеного законопроекту. Чи можливо, що дисертантка, ознайомившись з законопроектом, перегляне свою позицію та цілком погодиться з викладеними в ньому пропозиціями? Це питання, як видається, є ключовим для остаточної оцінки доцільності вилучення частини 2 статті 319 КПК України.

3. У своєму дисертаційному дослідженні С. Р. Рафальонт пропонує *de lege ferenda* доповнити ч. 1 ст. 336 КПК України новим абзацом, який би дозволяв проводити судовий розгляд кримінального провадження за допомогою відеоконференції в умовах воєнного стану поза залом судового засідання складом суду, секретарем судового засідання з використанням їх власних технічних засобів та кваліфікованого електронного підпису (с. 203-204, 247).

Однак 23.02.2024 року було прийнято Закон України "Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи", який набрав чинності 16.03.2024 року. Цим законом внесено доволі істотні доповнення

до статті 336 КПК України, що регламентують порядок участі учасників кримінального провадження у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду.

У зв'язку з прийняттям даного закону виникає питання: чи дійсно актуальна пропозиція дисертантки щодо внесення змін до КПК України? Чи не слід їй переглянути свою концепцію запропонованих змін, враховуючи оновлені положення КПК України? З урахуванням того, що й цей вже на сьогодні чинний закон не позбавлений недоліків і наразі отримав низку критичних зауважень (див.: Олексій Кравчук. Спрощення або ускладнення відеоконференцій у кримінальному суді. URL: <https://justtalk.com.ua/post/sproschennya-abo-uskladnennya-vidеokоnferentsij-u-kriminalnomu-sudi>).

Водночас, міркування, висловлені офіційним опонентом, є предметом дискусії. Тому це не впливає на загальну високу позитивну оцінку дисертації С. Р. Рафальонт. Навпаки, вони підкреслюють актуальність, складність і багатогранність проблем, які досліджуються в роботі, та, можливо, задають вектор для подальших наукових пошуків.

VII. Висвітлення результатів дисертації у наукових публікаціях здобувачки. Результати дослідження знайшли достатньо повне відображення у наукових публікаціях авторки, що свідчить про належний рівень апробації роботи. Основні результати дисертації викладено у 10 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, та 9 тезах доповідей, представлених на наукових конференціях.

VIII. Дотримання здобувачкою академічної доброчесності. Фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та/або наукових публікаціях дисертантки офіційним опонентом не виявлено.

IX. Відсутність конфлікту інтересів. Офіційний опонент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувачки та/або її наукового керівника.

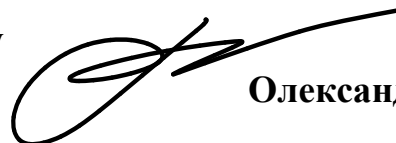
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК. Підбиваючи підсумок оцінки наукового рівня дисертації *РАФАЛЬОНТ Світлани Романівни* на тему: «Загальні

положення судового розгляду кримінального провадження» і її наукових публікацій за темою дослідження, вважаю, що представлена дисертація є самостійною, комплексною, завершеною працею, що містить наукову новизну представлених в роботі результатів у вигляді комплексу наукових висновків загальних положень судового розгляду кримінального провадження, а в наукових публікаціях, які відповідають тематиці дослідження, висвітлено наукові результати дисертації. Також результати проведених здобувачкою досліджень є науково обґрунтованими і мають істотне теоретичне та практичне значення для галузі знань 08 «Право», що свідчить про високий рівень виконання здобувачкою поставленого наукового завдання та оволодіння нею методологією наукової діяльності.

Таким чином, дисертація *РАФАЛЬОНТ Світлани Романівни* на тему: *«Загальні положення судового розгляду кримінального провадження»* поданої до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами), вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами), а її авторка – *РАФАЛЬОНТ Світлана Романівна* – *заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».*

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

**Доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого**

Олександр ДРОЗДОВ